

TEMA 8 LA POESIA DE FINALS DEL SEGLE XIX i DEL XX

1. LA POESIA DE L'ÚLTIM TERÇ DEL SEGLE XIX

PRINCIPALS TENDÈNCIES POÈTIQUES

Són ben diverses les tendències que coincideixen en el temps i tenen diferent naturalesa. A grans trets es pot afirmar que en l'últim terç del segle XIX sorgeixen un seguit de tendències poètiques que comparteixen unes característiques comunes:

- a) **Oposició al sentimentalisme romàntic.**
- b) **Rebuig de la societat burgesa.**
- c) **Afany de rebel·lia individual i social.**
- d) **Concepció no utilitària de l'art i de la literatura:** es busca la bellesa en si mateixa, enfront a l'anomenada poesia útil, compromesa amb una causa. Entre els principals moviments literaris d'aquesta època són especialment rellevants el parnasianisme, el simbolisme i el decadentisme.

PARNASIANISME

Aquest corrent evoluciona a partir del Romanticisme més tardà al qual li retreu els seus excessos. Per altra banda, també s'oposa al Realisme i al Naturalisme per no entendre la seva manera tan crua d'exposar la realitat. Enfront a tot això es proposa la **preocupació per la forma i l'art per l'art**. Els parnasians prenen el nom de la publicació *Le Parnasse Contemporaine* que fa al·lusió al Parnàs, morada de les muses.

SIMBOLISME

És un moviment poètic nascut a França a finals del segle XIX com a reacció a l'estètica precedent. La modernitat dels poetes simbolistes consisteix en la manera en què busquen noves formes de coneixement a través de la intuïció. Per això en **donen especial importància a les imatges**, per arribar a les sensacions a través d'elles. En aquest sentit, s'entén l'ús del **símbol**, o tècnica d'aludir realitats complexes (la mort, la societat, el temps) mitjançant evocacions d'objectes, idees o sensacions.

DECADENTISME

El terme té el seu origen en un vers de Verlaine: "jo sóc l'imperi al final de la decadència". És un corrent poètic que sorgeix del simbolisme, però es caracteritza pel **refinament i la malenconia**.

QUADRE RESUM

	Parnasianisme	Simbolisme	Decadentisme
Cronologia	Es desenvolupa entre 1861 i 1876	1886-assimilació amb el Modernisme	Moviment efímer es considera acabat el 1890
Autors	Leconte de Lisle Banville Ménard Coppée	Moréais Verlaine Rimbaud Baudelaire Mallarmé	D'Annunzio Pascolo Oscar Wilde
Temes	Es busca l'exotisme; per tant, els temes tracten freqüentment del passat remot. L'antiguitat clàssica, l'oriental i la naturalesa són alguns dels temes preferits pels parnasians.	Es vincula amb l'ocultisme i el misteri, per la qual cosa el poeta busca la intuïció i la revelació.	Es busca l'evasió de la realitat a través de l'exotisme, els llocs i els temps remots. S'admira la fase de decadència d'antigues cultures, com Alexandria.
Estil	Es tendeix a l'objectivitat, a la poesia impersonal, a l'art per l'art. Per la qual cosa els cal buscar la perfecció en la construcció del vers.	Es caracteritza per l'ús del vers lliure. Treballen força la perfecció de les rimes. Ús abundant de la sinestèsia.	Llenguatge poètic sofisticat i personal
Influències	Va influir en alguns aspectes del Modernisme	Ídem	Ídem

LA POESIA FRANCESA: ELS POETES MALEÏTS

Charles Baudelaire (1821-1867)

És, sens dubte, el poeta més important del període tot i que va ser un **incomprès** en trencar amb totes les normes establertes. Entre els elements de la seva biografia que determinaren la seva obra en bona mesura destaquen la seva formació catòlica i els seus viatges a llocs exòtics. La seva aportació fonamental a la literatura va ser la publicació de *Les flors del mal*. El poema, dividit en sis parts, suposa en més d'un sentit **l'inici de la modernitat poètica**.

Característiques:

a) **Celebra el mal**, la seva bellesa, fa un apropament al **satanisme** que va escandalitzar la societat del moment.

- b) Parteix de **l'avorriment** per expressar la situació del poeta en un món que el margina.
- c) Pel poeta la base del coneixement són **els sentits i l'esperit** enfront a la raó, d'aquí la **importància de la sinestèsia**.
- d) Concep el món com a **dualitat de forces** materials i espirituals.
- e) Canta un **amor extrem**: canta la dona, la celebra i l'exalta com a objecte de culte.

Paul Verlaine (1844-1896)

De la seva vida cal destacar la **intensa relació amorosa** que va viure amb el **jove poeta Arthur Rimbaud** malgrat estar casat, relació que fins i tot el va portar un temps a la presó.

Característiques:

- a) Com a poeta, busca **suggerir més que definir**, evocar amb la imprecisió.
- b) El **paisatge** té per ell gran importància per **descriure estats d'ànim**.
- c) Té una gran **preocupació pel vers**: innovacions mètriques, experimentacions amb la rima, etc.
- d) Entre les principals obres es dona una gran **variació temàtica**.
- e) Els poetes parnasianistes i simbolistes de la seva època el van reconèixer com a **mestre** i avui dia és considerat **pare del Modernisme**.

Arthur Rimbaud (1854-1891)

Va tenir una **vida turbulenta** que va influir en la seva trajectòria poètica, molt vinculada a la del seu mentor, **Verlaine**, amb qui va mantenir una **tempestuosa relació d'amor**.

En la seva obra:

- a) Hi trobem la preocupació simbolista per **l'ocultisme i la intuïció**.
- b) Busca noves formes de coneixement a través de **l'exploració del subconscient**. En aquest sentit, **és el precursor del Surrealisme**.
- c) Quant a l'estil, destaca per la seva **força i originalitat**. És el **creador de la poesia hermètica, obscura**.
- d) Les obres més importants de Rimbaud són *El vaixell ebri* i *Una temporada a l'infern*.

Stephan Mallarmé (1842-1898)

Tot i la brevetat de la seva obra, ha estat **un model pels poetes moderns**.

- a) La seva obra es caracteritza per **l'experimentació gramatical i la riquesa del vocabulari**.
- b) El predomini és dels **sentits**; busca la **musicalitat** i són molt importants **els colors**.
- c) Obres: *Herodies* i *la migdiada d'un faune*.

Paul Valéry (1871-1945)

Poeta molt influent:

- a) Se'l considera **el creador** de l'anomenada **poesia pura** (allò que queda en el poema després de suprimir-ne tot el que no és poesia), és a dir, **l'abstracció** d'allò que és circumstancial, de tot el que és anecdòtic.
- b) Considera que no és rellevant la figura de l'autor ni les seves vivències, ja que no han de servir de font d'inspiració: el que importa és el **coneixement de la llengua i dels seus mecanismes**, que el poeta ha de dominar per compondre els seus poemes.
- c) En la seva obra no hi ha lloc pels sentiments i sí per la **raó**.
- d) Obra important: *El cementiri marí*.

2. LA POESIA DEL SEGLE XX

És característica d'aquest segle **la gran quantitat de corrents estètics i de pensament que coexisteixen i es superposen** a una velocitat vertiginosa.

William Butler Yeats (1865-1934) i el ressorgiment dels mites celtas

- a) Al llarg de tota la seva vida mantindria una gran **preocupació espiritual i un profund amor per Irlanda**, que es trasllada a la seva obra. Busca la pau de la seva nació i n'enalteix l'heroisme tot reinterpretant la **mitologia celta**.
- b) Quant a l'estil, entén que la poesia ha de ser **clara** i ha d'emprar la **llengua comuna**, ja que pretén expressar la vida tal com és.

El fragmentarisme de **T.S. Eliot (1888-1965)**

Fou crític literari, dramaturg i poeta. La seva obra més influent va ser *Terra seca*.

- a) Com a poeta, va rebre la influència dels moviments d'avantguarda, així com de Baudelaire i dels simbolistes francesos dels quals adopta recursos com la recerca de l'oníric, per la qual cosa es serveix de la **repetició de temes i motius**, de la **descontextualització** i de la **fragmentació**.
- b) Empra la **tècnica del "corelat objectiu"**, que consisteix en escriure una successió d'imatges inconnexes, la connexió de les quals l'ha d'establir el lector.

Rainer Maria Rilke (1894-1926) i l'espiritualitat germànica

Les seves obres desprenen un gran lirisme i una profunda espiritualitat. De la seva obra en destaquen *Sonets a Orfeu* (1923) i *Elegies de Duin* (1922); ambdues obres tracten **de la vida i de la mort**.

- a) A les elegies **la mort no és sinó una transformació de la vida amb la qual forma un tot**.
- b) Els **sonets** es refereixen també al misteri de la mort, però presten especial atenció als **canvis de la natura** amb referències a **la mitologia grega**.
- c) Per entendre l'obra de Rilke és imprescindible tenir en compte **els elements simbòlics** que es repeteixen: l'arbre, l'ocell, la flor, la font, l'espill...

Fernando Pessoa (1888-1935) i els heterònims

Va tenir una vida difícil per les dificultats econòmiques i els problemes psicològics. Va publicar la seva obra amb diversos noms (Álvaro de Campos, Alberto Caeiro...) dels quals el propi autor en diu que no són pseudònims, no són tampoc noms falsos, sinó **autèntics personatges fora de la vida de l'autor**. És per això que distingeix entre pseudònim i heterònim. Cadascun dels **heterònims representa un personatge amb una veu narrativa i un estil propis** tot i que sí que s'hi poden reconèixer algunes constants com l'escepticisme i la malenconia. Va introduir a Portugal el Modernisme i les Avantguardes.

La poesia grega: **Konstantinos P. Kavafis (1863-1933)**

a) A la seva obra es deixa sentir la **influència del decadentisme** en el valor poètic que concedeix al moment de la decadència de persones i de civilitzacions.

b) Els **fets del passat**, especialment l'Antiguitat clàssica, tenen un gran atractiu per Kavafis, que hi retorna un cop i un altre.

c) Té **poemes eròtics** en els que hi barreja la sensualitat amb el sentiment de culpa.

d) En molts poemes **la història es barreja amb el mite**, en els quals el mite és reinterpretat per transmetre nous missatges i els seus protagonistes hi adquireixen un caràcter nou.

e) L'estil de Kavafis és una particular i solemne **barreja de llenguatge culte i col·loquial amb trets arcaïtzants**.

f) Es va dedicar a la seva obra, que va corregir incessantment una vegada i una altra durant anys fins a compondre un cànon de **154 poemes acabats** i alguns d'altres que va considerar no polits del tot. Va ser, per tant, un gran **perfeccionista**.

g) Per la seva crítica dels plantejaments del cristianisme, el patriotisme i la temàtica homosexual, la seva obra va ser molt **polèmica i poc acceptada** fins a mitjans del segle XX.

3. LES AVANTGUARDES

L'aparició dels moviments d'avantguarda es produeix en el període d'entreguerres europeu. **Al voltant de 1914** es comencen a observar tot un seguit d'actituds que des de finals del segle XIX es caracteritzen pel seu **inconformisme i el desig de renovació**. Els artistes acusen Europa i la seva civilització excessivament pràctica d'haver creat la barbàrie de la guerra i no confien en la societat establerta. **Occident i l'art anterior a aquests moviments es consideren un fracàs**. És per això que proposen extirpar tot l'anterior i tornar, o bé a l'ésser més primitiu de l'home, o bé a la seva deshumanització.

Els moviments d'avantguarda evolucionen al llarg dels anys: des de l'avantguarda vista **com un joc (anys 20)** fins a la **més compromesa socialment (anys 30)**. Acostuma a designar-se amb el nom **d'ismes els**

moviments artístics de caràcter experimental que es van desenvolupar i succeir amb rapidesa durant les primeres dècades del segle XX, la majoria dels quals abarcaren diverses **manifestacions artístiques: pintura, escultura, cinema, etc.** En la majoria dels moviments avantguardistes són fonamentals els textos programàtics, on s'hi exposen els principis que han de guiar la creació artística. De fet molts dels ismes no tenen més expressió que el **manifest** amb el qual es fan conèixer. Cal destacar: **Futurisme, Cubisme, Dadaisme, Expressionisme i Surrealisme.**

FUTURISME

-Neix amb el **Manifest futurista (1909) de Marinetti.**

-S'oposa a l'exaltació dels sentiments i, en canvi, proposa **la celebració d'allò que és modern i mecànic.**

-L'estil és ràpid, dinàmic i proposa **innovacions tipogràfiques.**

CUBISME

-En realitat és un **moviment pictòric** nascut el 1907 amb *Les senyorettes d'Avinyó* de Picaso, però es pot admetre que Guillaume **Apollinaire** trasllada **la seva tècnica a la literatura.**

-Apollinaire va proposar una **nova disposició tipogràfica del poema,** tot creant **poemes visuals** com els **cal·ligrames.**

DADAISME

-Neix a Zurich el 1916 de la mà d'un grup d'exiliats encapçalats per Tristan **Tzara.** El nom **dadá** és el d'un **balbuceig infantil que fou escollit obrint a l'atzar un diccionari.** Es basa en **l'humor** i en el **collage arbitrari** que consisteix en retallar paraules d'un article periodístic d'extensió semblant al poema que es vol escriure, en barrejar aquestes paraules en un sac i anar traient-les a l'atzar.

SURREALISME

-Sorgeix de **l'esgotament del dadaisme** i de les diferències personals entre André Breton i Tzara.

-André **Breton** publica el 1924 el **Primer Manifest,** que pretén ser una revolució integral amb el lema de **transformar la vida** mitjançant l'alliberament de l'home i de la seva capacitat creadora.

-Surrealisme significa "sobre realisme": **superació de la realitat.** La realitat se supera amb la **integració dels somnis,** en els quals segons les noves teories de **Freud** s'allibera el **subconscient reprimat** per les convencions socials i morals.

-Per alliberar el subconscient s'utilitzen **tècniques diverses:** l'escriptura automàtica, la interpretació dels somnis, el collage arbitrari...

-En un poema surrealista s'empren **diferents recursos:** associacions lliures i inesperades de paraules, metàfores insòlites...

-És un llenguatge que no es dirigeix a la nostra raó, sinó que pretén **despertar** en nosaltres **sentiments i reaccions també inconscients.**

4. LA POESIA POSTERIOR A LA II GUERRA MUNDIAL: LA POSTMODERNITAT

La Segona Guerra Mundial va suposar un punt d'inflexió i l'auge de la **poesia compromesa** amb la nova realitat històrica i social. Per definir el període que comença els **anys 60** s'estableix el nou terme **Postmodernitat**, que suposa l'inici d'una importantíssima transformació cultural. La cultura postmoderna té el repte d'adaptar-se als profunds canvis derivats dels avenços tècnics i del domini dels mitjans de comunicació.

La poesia francesa

A França, la Segona Guerra Mundial va portar diferents autors al **compromís amb la història**. Així poetes com Paul Eluard o Louis Aragon col·laboren amb la Resistència. Això no obstant el poeta més important de la França de postguerra és **Francis Ponge (1899-1988)**, conreador d'una poesia centrada en **els objectes**. Cal assenyalar també la importància de l'aparició dels cantautors, que fomenta l'aparició d'un nou gènere: **la poesia cançó**.

-Anne Elisabeth de Noailles, princesa de Brancovan i Comtessa de Noailles (1876-1933), poetessa i narradora francesa d'origen rumanès.

Va evolucionar des del refinament clàssic i manierista dels seus versos inicials fins el **to íntim i malencòlic** de les seves últimes composicions. Va fer de mecenes i va organitzar tertúlies i reunions d'escriptors en els seus salons parisins. *El cor innombrable* (1901) és la primera recopilació de poemes on al costat del virtuosisme formal dels poetes de la tradició clàssica francesa sorgeixen els dos grans eixos temàtics de la resta del seu corpus poètic: el **sentiment amorós i l'exaltació apassionada de la natura**.

La poesia italiana

A la postguerra és enorme la influència que els esdeveniments polític-socials, especialment **l'arribada del fascisme**, tenen a la literatura. En el període d'entreguerres es desenvolupa a Itàlia **l'hermetisme**, que dóna lloc a breus poemes descriptius o reflexius, en present, de llenguatge sobri, suggeridors. Destaquen autors com Giuseppe **Ungaretti**, Umberto **Saba** i altres. Per altra banda, es genera durant aquest període una **tendència neorealista**, que suposa una revisió de la relació de la literatura amb la realitat on destaca l'autor Cesare **Pavese**.

La poesia alemanya

Domina la producció poètica de **Bertolt Brecht** durant el segon quart del segle XX. En la seva poesia apareixen també **elements essencials del seu teatre**: la contenció i el distanciament i la **preocupació pels temes socials** i l'actualitat política. Posteriorment sorgeixen noves veus com Günter Grass.

-Gottfried Benn (1886-1956)

Va elaborar una **teoria sobre el "jo líric"**, un nou tipus d'ego autoconscient i creatiu que té accés a energies primordials. El paper del "jo líric" seria seleccionar de les profunditats preracionals del Jo primari les visions i imatges d'una realitat transcendent, que són mítiques perquè són creades per l'artista individual. La seva poesia no s'explica sinó com a conseqüència d'una llarga maduració intel·lectual que té com origen **l'Expressionisme** de principis del segle XX. Va rebre la influència del filòsof **Nietzsche**. Els seus poemes *Morgue* (1912), *Fills* (1914), *Carn* (1917), *Ruïna* (1919) estan marcats per un **nihilisme** agressiu. L'obra de maduresa és una poesia on la vellesa i la situació de l'artista a la societat són cada vegada més evidents. *Destillationen* (1951), *Fragmente* (1953) *Après-lude* (1955) són la culminació de la seva obra, mostren un home que ha aconseguit transcendir la condició de **marginació** en què havia viscut fins llavors, donat que va recolzar el nazisme en el seu inici, després va ser atacat pel seu passat expressionista i finalment viure aïllat de la vida cultural durant la Segona Guerra Mundial.

La poesia anglesa

L'ambient posterior a la Segona Guerra Mundial porta els autors a adoptar una postura de **compromís amb els esdeveniments**. En destaquen: Dylan Thomas, W.H. Auden.

La poesia nord-americana

Durant el segle XX s'han desenvolupat diferents tendències poètiques:

- a) **Pervivença de les avantguardes**: amb autors com Ezra Pound.
- b) El **renaixement d'Harlem**: amb autors com Langston Hughes, Countee Cullen.
- c) El **grup de San Francisco i la poesia beat**: caracteritzat per noves experiències a través de les drogues i el misticisme; en destaca Jack Kerouac.
- d) **Confessionalisme**: aquesta tendència, que entén la poesia com una expressió autobiogràfica, té representants com Robert Lowell i Sylvia Plath.

-Robert Frost (1874-1963)

a) S'inspira en **arguments de la vida quotidiana**. La primera i més important font d'inspiració de Frost és la **vida rural de Nova Anglaterra**, on va residir molt de temps.

b) La seva obra pertany al corrent renovador que es va produir als Estats Units cap el 1912 amb la revista *Poetry*. Va ser un moviment juvenil que es pot considerar com a **nou romanticisme**, amb tendència a observar la realitat i a abolir l'ús tradicional del llenguatge poètic.

c) La **simplicitat del seu vocabulari**, molt sovint de caràcter col·loquial, i el seu lloc a la avantguarda d'un moviment reformista, el relacionen amb el poeta anglès Wordsworth.

La poesia russa

-Anna Akhmàtova (1889-1966), pseudònim d'Anna Andreievna Gorenko

Va encapçalar amb el seu marit Osip Mandelstam el moviment artístic de principis de segle XX anomenat **acmeisme** que, en oposició al simbolisme, defensava l'ús d'un **llenguatge poètic** que contingués **significats exactes**. Les primeres composicions (*Vespre*, 1912 i *Rosari*, 1914) mostren imatges concretes per presentar **detalls íntims**. Les obres posteriors com *Anno domini MXMXXI* (1922) introdueixen **temes patriòtics**, però les autoritats soviètiques van condemnar la seva obra i no va tornar a publicar fins el 1940. El poema *Rèquiem* (1935-1940) no es va publicar a l'antiga URSS fins 1987, ja que per la seva temàtica, una elegia als presoners de Stalin, va ser considerada polèmica.